



Asociatyvi „Adobe Stock“ nuotr.

## Kas tie specialieji poreikiai?

**2024** m. rugsėjį įsigalios naujos nuostatos, kurios numato, kad kiekvienam vaikui turi būti sudarytos sąlygos ugdytis artimiausioje ugdymo įstaigoje (darželyje, mokykloje) kartu su savo bendraamžiais.

Atsižvelgiant į tai, jog šių pokyčių įsigaliojimo laikas nenumaldomai artėja, darosi aktualu demistifikuoti kai kurias nuostatas bei įsitikinimus, susijusius su asmens specialiaisiais ugdymosi poreikiais.

Turiu galimybę ne tik iš arti stebėti pasiruošimą įtraukiamajam ugdymui, bet ir dalyvauti šiame procese, todėl dažnai tenka susidurti su tam tikrų sąvokų apibrėžimo problemomis, kurios ne visada yra tikslios. Skirtingas sąvokų bei procesų suvokimas gali įnešti daug sumaišties ir stigmatizavimo.

Įtraukusis ugdymas tiesiogiai ar netiesiogiai paliečia kone kiekvieną šalies pilietį, todėl manau, jog svarbu pradėti nuo to, kas yra laikoma specialiaisiais ugdymosi poreikiais ir kas juos nulemia.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai pasižymi elgesio sutrikimais, kurie skirstomi į aktyvumo, dėmesio ir/ar elgesio sutrikimus. Tai yra vystymosi sutrikimai, kurie daro įtaką vaiko savikontrolei, reguliuojančiai dėmesio, impulsų ir aktyvumo lygį. Tai – centrinės nervų sistemos sutrikimas. Tai reiškia, jog tėvų auklėjimas ar mokyimo strategijos neturi lemiamos įtakos elgesio sutrikimui.

Priežastis dažnai yra sudėtinga nustatyti, tai gali lemti genai, aplinkos faktoriai, komplikacijos nėštumo ar gimdymo metu, narkotinių ar alkoholinių medžiagų vartojimas nėštumo metu ir kt.

Ypač svarbu suprasti, kad kiekvieno vaiko simptomai yra skirtingi ir tas pats vaikas skirtingomis dienomis gali elgtis visiškai skirtingai.

Tikiu, kad milžiniškas progresas įtraukties procese pradedtų tuomet, jeigu baigtume ieškoti kaltų ar atsakingų ir susitelktume į pagalbos procesų organizavimą. Taip pat ne mažiau svarbu atkreipti dėmesį į šių vaikų stipriąsias puses. Tai irgi gali turėti didelę reikšmę įtraukties proceso kūrimui, panaudojant vaikų potencialą. Jie yra energingi, spontaniški, kūrybingi, smalsūs, išradingi, rizikuojantys, nuolat pilni idėjų, pastabūs, artistiški ir t. t.

Turime pripažinti, jog gana dažnai norime žiūrėti tik į vieną medalio pusę ir priimti tik tai, kas mums miela bei malonu, kai iš tikrųjų kiekvienas ir viskas šiame pasaulyje yra nuostabu tik todėl, jog tai – visuma.

Taigi, kai jau truputį prisilietėme prie nagrinėjamos temos, galime eiti toliau ir pamėginti išryškinti tam tikrus sąvokų netikslumus. Galime pradėti nuo to, jog kiekvienas asmuo turi individualių bruožų, gebėjimų ir iššūkių, išskylančių mokantis bei tobulėjant, profilį. Tai pasireiškia individualiais intelekto, kūrybiškumo, mąstymo stiliaus, motyvacijos ir gebėjimo apdoroti informaciją, bendrauti ir bendradarbiauti su kitais skirtumais. Tarp (iki) mokyklinio amžiaus vaikų labiausiai paplitęs dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sutrikimas (ADHD), mokymosi sutrikimai, disleksija ir kalbos sutrikimai. Retesnės negalios yra protinis atsilikimas, autizmas, klausos sutrikimas, cerebrinis paralyžius, epilepsija ir akliumas.

Yra skirtingi mokymo/si būdai. Vieni geriau mokosi klausydami arba stebėdami vaizdinę medžiagą, o kitiems reikia daugiau praktinės veiklos, kad suprastų tam tikrus dalykus.

Mokymosi procese ypač reikalingas unikalūs požiūris ir mokymasi, tačiau neįmanoma visų specialiųjų poreikių vaikų sugrupuoti į tą pačią kategoriją.

Vaikams, turintiems specialiųjų poreikių, naudingiausia yra ta programa, kuri tenkina jų specifinius/individualius poreikius jiems patogiu mokymo(si) tempu.

Daugelis vaikų, kuriems nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, turi visiškai ne specialiųjų poreikių. Jiems reikia bendrauti, valgyti, eiti į mokyklą, turėti draugų, susirasti darbus, turėti laisvalaikį. Ar šie poreikiai kuo nors skiriasi nuo jūsų ar mano poreikių? Nemanau. Skiriasi tik šių poreikių patenkinimo būdai.

Bet patys poreikiai nėra specialieji. Specialieji poreikiai – tai individualieji poreikiai. Laikydami specialiuosius poreikius kažkokia negalia, mes iškreipiame šių abiejų sąvokų prasmę ir vertę. Šių žodžių negalima naudoti kaip sinonimų. Daugelis vaikų, neturinčių negalių, mokyklose yra ugdomi

pagal specialiuosius poreikius, daugelis specialiųjų poreikių turinčių žmonių neturi negalios. Daugelis žmonių su negalia neturi specialiųjų poreikių.



### Specialieji poreikiai nelygu negaliai.

Specialieji poreikiai taip pat nėra pats tiksliausias terminas, nes kas gi žemėje neturi specialiųjų poreikių? MES VISI TURI ME. Šis žodis yra klaidinantis, jo pagrindu yra teigiama: „Šiuos vaikus reikia mokyti kitaip nei visus kitus“, bet juk KIEKVIENĄ reikia mokyti kitaip nei VISUS! Mes visi mokomės unikaliais būdais, mes visi turime ypatingų poreikių sau!

Mūsų daug ir mes visi skirtingi. Ir visiems yra vieta šiame nuostabiame pasaulyje, po šia nuostabia saule. Aš, kaip ir visi, turiu nemažai specialiųjų poreikių: valgyti galiu tik tam tikros konsistencijos maistą, jautriai reaguju į triukšmą ar garsiai leidžiamą muziką, esu alergiška, todėl man dažnai būtinos tam tikros aplinkos sąlygos, esu jautri sintetinėms medžiagoms, todėl negaliu jų liesti, ir dar daugybė kitų dalykų, kurie kai kurių akimis atrodo neįprasti. Tačiau tai yra mano. Ne mano specialieji, tačiau mano individualieji poreikiai.

Kai aplinka atsižvelgia į mano poreikius, aš galiu funkcionuoti, siekdama išpildyti kiek įmanoma aukštesnę savo galimybių potencialą. Manau, jog tokias galimybes yra svarbu sudaryti kiekvienam žmogui, mažam ir dideliame. Todėl svarbu atsižvelgti į kiekvieno asmens individualiuosius poreikius, atrasti, kokiomis sąlygomis jie geriausiai funkcionuoja, ir sukurti bei nuolat palaikyti šias sąlygas, kad kiekvienas asmuo galėtų augti bei tobulėti.

Jeigu vaikas kažko nepadarė, tai ne visada reiškia, kad jis negali to padaryti, kartais jam reikalingos tam tikros sąlygos ir mūsų, suaugusiųjų, pareiga yra užtikrinti šių sąlygų sukūrimą kiekvienam asmeniškai ir individualiai, nes dabartiniai ikimokyklinukai yra mūsų ateitis, mūsų ateinantis pasaulis. Jeigu sugebėsime išgyventi ateinančius iššūkius su vidiniu priėmimu, pamatysime, kad kiekviena situacija yra galimybė pagerinti mūsų gyvenimus.

Parengė Klaipėdos pedagoginės psichologinės tarnybos psichologė Renata Kupšytė